

Мозговий В.Л.

докторант,

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

ФОРМИ РЕЖИСУРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ: ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕТЮД

Обґрунтування форм режисури педагогічної дії розпочнемо із встановлення функціональної сутності *педагогічного етюд*. Як форма професійної підготовки етюд має свою історію, що тісно пов'язана з театральною педагогікою. У контексті педагогічної теорії і практики педагогічний етюд досліджували В. Ц. Абрамян, М. В. Гриньова, Ю. Л. Львова, А. С. Макаренко, В. А. Кан-Калік, В. І. Шуляр та ін.

На важливість розгляду педагогічного етюд як форми режисури педагогічної дії нас зорієнтувала відома фраза А. С. Макаренка, що розкриває значущість педагогічної майстерності, а саме: «Я став справжнім майстром тільки тоді, коли навчився говорити «йди сюди» з 15-20 відтінками, коли навчився давати 20 нюансів у постановці обличчя, фігури. голоса» [1, с. 269]. Аналізуючи сказане видатним педагогом, чітко простежується, якого значення автор надає кількості варіацій, що характеризують його особистість як майстра. Можемо припустити, що саме завдяки багаторазовим повторам певних ситуацій (характерних педагогічних етюдів) у нього сформувалися педагогічно важливі навички. І, що найцінніше для нашого дослідження, автор надалі формулює думку, у якій припускає, що «...у педагогічному навчальному закладі потрібно робити певні вправи, які б розігрували ситуації: Ми – студенти: ви, ви та ін.» [1, с. 270]. Вказана наукова позиція переконала нас у доцільності розгляду педагогічного етюд як форми режисури педагогічної дії і спонукала до більш детального аналізу вказаного педагогічного явища.

Досліджуючи саморегуляцію як основу алгоритму вирішення педагогічних ситуацій і педагогічних завдань М. В. Гриньова під педагогічним етюдом розуміє «...вправу, яка служить для розвитку та вдосконалення педагогічної майстерності і складається з різних сценічних дій, імпровізованих чи заздалегідь розроблених викладачем» [2, с. 54].

Обґрунтовуючи основи педагогічної творчості, В. А. Кан-Калік звертає увагу на необхідність етюдної роботи з педагогами-початківцями [3, с. 12]. Не менш цікавими є напрацювання В. Ц. Абрамяна. У «Театральній педагогіці» [4] науковець пропонує виконувати педагогам-початківцям певні вправи, які мають на меті різні завдання. Аналіз змісту та вимог виконання розроблених автором вправ дають підстави цілком обґрунтовано вважати більшість із них педагогічними етюдами. На важливість етюдної роботи з педагогами у своїх роботах наголошувала також і Ю. Л. Львова [5, с. 6]. Етюд як форма уроку знайшов реалізацію у розробці уроків літератури за авторством В. І. Шуляра [6, с. 14].

Щодо театральної педагогіки етюд як форму професійної підготовки актора, режисера, драматурга активно розробляли М. О. Кнебель, З. Я. Корогодський, Г. В. Крісті, Л. Курбас, П. Г. Попов, К. С. Станіславський, М. В. Сулімов, Л. М. Шихматов та ін.

У словнику «Режисура масового театральнo діяства» за редакцією Л. І. Футлік і Р. П. Козлової зазначається, що «...етюд є композиційно цілим сценічним твором, в створенні якого набуваються першочергово режисерські та акторські навички сценічної виразності» [7, с. 1009-110]. Короткий словник термінів «Театр, актор, режисер» у контексті театральної педагогіки термін «етюд» тлумачить як «...вправу для розвитку та вдосконалення акторської техніки, що складається з імпровізаційних або заздалегідь розроблених викладачем сценічних дій» [8, с. 342].

Аналізуючи сценічний етюд у контексті акторської майстерності, Г. В. Крісті звертає увагу на той факт, що «Сценічний етюд має достатню кількість ознак мистецтва, які у вправах або зовсім відсутні, або проявляються як виняток» [9, с. 118]. Продовжуючи вказану позицію, автор зазначає, що «При кожному повторі етюду потрібно вміти добре ставлення до відомих фактів, подій і діям як до того, що виникає уперше, тобто створювати органічний процес у більш складних умовах» [9, с. 118].

Обґрунтовуючи режисуру у контексті взаємозв'язку професії і особистості, М. В. Сулімов визначає етюд як форму навчання актора. Автор зазначає, що «У підході до етюду для мене особисто, в першу чергу, ставиться питання про комплексність завдань, що вирішуються, і те, що при такому підході ми будемо йти до синтезу, а не розподілу на елементи» [10, с. 18].

На важливості етюдної роботи майбутніх акторів наголошував і Лесь Курбас. Театрознавець акцентував увагу акторів на пошуку в етюді «...ліній свого тіла, що забезпечать певну скомбінованість образу» [11, с. 224]. Більш орієнтованою на актора є позиція А. Г. Баканурського щодо сутності етюду. У «Театрально-драматичному словнику ХХ століття» автор наводить визначення «етюдного методу», який становить «...комплекс вправ, за допомогою яких відбувається пошук такої логіки поведінки персонажа, яка виходила б не лише з позиції майбутнього спектаклю, а й максимально відповідала акторській індивідуальності» [12, с. 92]. Аналізуючи акторський тренінг за методикою Георгія Товстоногова, Е. Сараб'ян зазначає, що «Етюд – це мінісценка на основі будь-якого тексту або навіть простої фізичної дії» [13, с. 276].

Проведений аналіз сутності етюду як форми професійної підготовки майбутнього вчителя, актора, режисера дає підстави стверджувати про його значну багатоаспектну результативність. Серед основних позитивних факторів виділимо такі: проведення психофізіологічного тренінгу; розвиток уяви, фантазії, мислення майбутніх педагогів, акторів; формування умінь створення емоційного поля педагогічної і акторської дії; розвиток педагогічної і акторської техніки.

Однак усі проаналізовані педагогічні і мистецькі підходи розглядають етюд як форму підготовки до професійної діяльності. Позиція етюду у контексті нашого дослідження є діаметрально протилежною. Ми пропонуємо розглядати педагогічний етюд як форму режисури педагогічної дії. У такому контексті вчитель не тільки самостійно опрацьовує основні етапи педагогічного етюду, а й реалізує його спільно з учнями у рамках будь-кого етапу уроку.

Позиція співавторства учителя і учнів на уроці не є новою ідеєю. Досліджуючи творчість учителя, Ю. Л. Львова зауважувала, що «Головним педагогічним завданням уроку є створення умов, за яких учні займуть позицію співавтора учителя, його співробітника» [5, с. 39].

Обґрунтовуючи основи педагогічної творчості, В. І. Загвязинський наголошує на тому факті, що «Вчитель, що творчо ставиться до своєї справи бачить в учневі не тільки об'єкт навчання, скільки партнера, союзника по творчому процесу» [14, с.37]. Можемо припустити, що значущою у плані організації співавторства учителя й учня у такій формі режисури

педагогічної дії як педагогічний етюд є наукова позиція академіка І. А. Зязюна. Науковець зазначає, що «Учитель і його учні мають виступати як рівноправні суб'єкти навчального процесу і навчання на уроках слід організовувати як їх спільну діяльність» [15, с. 144].

Таким чином, використання педагогічного етюду як форми режисури педагогічної дії сприятиме урізноманітненню педагогічної взаємодії учителя і учнів, створюватиме позитивне емоційне поле для розвитку пізнавально-навчальної активності учнів у рамках уроку або виховного, позакласного заходу, дозволить відчутти учасникам навчально-виховного процесу позицію творчої самореалізації та особистісної значущості у колективній справі.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А. С. Сочинения в 7-ми т. Ред. коллегия: И. А. Каиров (глав. ред.) [и др.]. Изд. 2-е. Т.5. Общие вопросы теории педагогики. – Воспитание в советской школе. – М., Акад. пед. наук РСФСР, 1958. – 558 с.
2. Педагогічний етюд. Про культурно-мистецький захід кафедри педагогічної майстерності та менеджменту Полтавського НПУ імені В. Г. Короленко / М. Гриньова, Ю. Боловацька // Директор школи, ліцею, гімназії. – № 3. – 2012. – С.48–55
3. Кан-Калик В. А. Педагогическое творчество / В. А. Кан-Калик, Н. Д. Никандров. – М.: Педагогика, 1990. – 140 [2], с.
4. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка / Володимир Цолакович Абрамян. – Київ: Лібра, 1996. – 224 с.
5. Львова Ю. Л. Педагогические этюды: Кн. для учителя / Юдифь Львовна Львова. – М.: Просвещение, 1990. – 63 с.
6. Шуляр В. І. Від маленького письменника до великого читача: посібник для філологів. Література 5 клас / Василь Іванович Шуляр. – Миколаїв, 1994. – 189 с.
7. Режиссура массового театрального действия: словарь / Л. И. Футлик, Р. П. Козлова. – Перм. гос. ин-т искусств и культуры. – Пермь: УПЦ «ДИККС», 1999. – 113 с.
8. Театр, актер, режиссер [Текст]: крат. слов. терминов и понятий / авт.–сост. А. Савина. – СПб.: Лань: Планета музыки, 2010. – 350 с.
9. Кристи Г. В. Основы актерского мастерства. Вып. I. Техника актера / Григорий Владимирович Кристи. – М., «Сов. Россия», 1970. – 126 с.
10. Сулимов М. В. Режиссер: профессия и личность: из опыта работы с режис. курсом / Мар Владимирович Сулимов. – М.: Искусство, 1991. – 174 [1] с.
11. Курбас Лесь. Філософія театру / Упоряд. М. Лабінський. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 917 с.
12. Театрально-драматичний словник ХХ століття / А. Г. Баканурський, В. В. Корнієнко. – К.: Знання України, 2009. – 319 с.
13. Сарабьян Э. Актерский тренинг по системе Георгия Товстоногова / Эльвира Сарабьян. – М.: АСТ : Владимир: ВКТ, 2010, – 320 с.

14. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя / Владимир Иллъич Загвязинский. – М.: Педагогика, 1987. – 160 с. – (Б-ка учителя и воспитателя).

15. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – 3-є вид., допов. і переробл. – К.: СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.

Піндосова Т.С.

викладач,

Херсонська державна морська академія

СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

XXI століття означене трансформаційними перетвореннями в усіх сферах життєдіяльності. Серед них виділяють проблеми, пов'язані з глобалізацією економіки, управлінням соціальними системами, змінами у виробництві, засобах, методах життєзабезпечення людей. Здатність особистості адаптуватися до змінного оточуючого середовища, зберігши при цьому морально-етичні цінності, потребує не стільки інтуїції, як відповідних знань, компетенцій, щоб на їх основі гнучко реагувати на зміну ситуації та бути готовим до сталого розвитку і формування себе як конкурентоспроможної особистості.

Поняття конкурентоспроможної особистості в системі освіти впливає на оновлення та модернізацію підготовки майбутнього фахівця. Це потребує суттєвої зміни структури спеціаліста, ставить перед ним високі вимоги до його кваліфікації, компетентності, професіоналізму, вимагає високого рівня освіти й потреби навчатися впродовж усього життя.

Немає сумніву, що проблема ефективності, результативності педагогічного процесу може бути розв'язана лише за умови забезпечення високої компетентності та професійної майстерності кожного викладача, що є актуальним предметом дослідження у сучасній педагогічній науці.